

DECE?

IN MEMORIA VICTIMELOR HOLOCAUSTULUI

Profesor coordonator:

Rados Maria

Președinte:

Călin Cristian

Vicepreședinte:

Negruțu Cristina

Redactor șef:

Maximiuc Ioana

Grafică:

Andrici Cezar

Oarză Angela

Fotografii:

Călin Cristian

Ioan Suflet

Lupu Gheorghe

Liceul Teoretic de Informatică

„Gr. Moisiu”, Iași

<http://liis.ro/~istorie/>

POGROMUL DE LA IAȘI

Pogromul de la Iași din 27 iunie 1941 și până pe 29 iunie 1941 a fost unul din cele mai violente pogromuri din istoria evreilor din România, inițiat de generalul Ion Antonescu, secondat de autoritățile publice locale, împotriva cetățenilor de etnie evreiască din orașul Iași. În conformitate cu datele prezentate de autoritățile române, în cele trei zile au fost uciși 13.266 de evrei. De ce?

ACTIVITĂȚI

VIZITĂ LA MUZEUL COMUNITĂȚII EVREILOR DE LA IAȘI (pag. 14)

VIZITĂ LA SINAGOGA DIN IAȘI (pag. 8)

ÎNTÂLNIRE CU DOMNUL LEIZER FINKELSTEIN (pag. 20)

CUPRINS

Religia evreilor	6
Sinagoga mare din Iași	8
Guvernarea antonesciană	10
Progromul de la Iași	12
De ce?	14
Incursiune în universul evreiesc	16
Muzeul Comunității Evreilor din Iași.....	18
Domnul Leizer Finkelstein	20
Impresii despre povestea domnului Leizer Finkelstein	22
Viorica Agarici	26
Bibliografie	28

RELIGIA EVREILOR

Iudaismul, cunoscut și sub numele de religie mozaică, este religia poporului evreu și totodată cea care l-a unit.

Cartea fundamentală a religiei iudaice și cea din care citeau desecvenții de cult în timpul unei slujbe este **Tora**, adică primele cinci

scrieri din Vechiul Testament. Slujbele se desfășurau în locuri numite Sinagogi și erau coordonate de rabini, aceștia fiind predecesorii preoților de astăzi. În Sinagogă se află un dulăpior în care sunt așezate texte religioase, de regulă scrise pe suluri și, de asemenea, candelabru cu șapte brațe, numit **Menora**.

Potrivit religiei evreiești este întezis să se lucreze în zilele de sărbătoare. În aceste zile poporul evreu este chemat la Sinagogă pentru a se ruga alături de rabini.

Principala sărbătoare a evreilor se numește **Sabbath** și este ziua de sâmbătă. În această zi se

desfășoară rugăciunea de binecuvântare a vinului și a pâinii în paharele tradiționale speciale pentru acest lucru. Alte obiecte ce ajută la desfășurarea slujbei ar fi sfeșnicul în care se aprind lumânările.

ROS HASANA este sărbătoarea echivalentă cu Anul Nou, în care se invocă rugăciuni către Dumnezeu prin suflarea în cornuri de berbec, numite **șofari**. La această sărbătoare este folosit și sfeșnicul cu șapte brațe, fiecare braț fiind reprezentat de un șofar. Aceasta se desfășoară în decursul a două zile.

În decembrie, când creștinii sărbătoresc Crăciunul, evreii sărbătoresc **HANUKA** sau Sărbătoarea luminii. Este o sărbătoare minoră, în timpul căreia munca și alte activități nu sunt inter-

Hanukia, sfeșnic shabat

zise. Se desfășoară pe parcursul a opt zile, în fiecare zi evreii aprind câte o lumânare a sfeșnicului special, **hanukia**.

PURIM este o sărbătoare veselă, pe parcursul căreia evreii se maschează, cântă, dansează și au voie chiar să se îmbete.

O altă sărbătoare ce are corespondent este **PESAHUL**, adică Paștele. În seara respectivă se citește "Povestea sărbătorii de Pesah". În timpul celor șapte zile ale sărbătorii nu se mănâncă pâine dospită, ci numai "pască", pâine nedospită.

Iudaismul a accentuat importanța executării poruncilor mai mult decât afișarea unor convingeri dogmatice. Astfel, nu există un canon de rugăciune, ci o varietate de cărți, care au un număr mare de rugăciuni unificate, deseori în versiunea din Scripturi sau din poezia religioasă medievală.

◆ Ouată Andreea-Elena

Tora

SINAGOGA MARE DIN IAȘI

Istoric

Sinagoga Mare din Iași datează din anul 1671, fiind considerată cea mai veche construcție mozaică din țară. Aceasta a fost ridicată pe teritoriul mănăstirii Aron Vodă (Biserica Aroneanu), pe Strada Sinagogilor nr. 1 (un nume sugestiv).

Pe una dintre cele 2 plăci prezente deasupra intrării scrie:

„Spre amintire vesnică. Această sinagogă terminată în 1671 urmașă a sinagogii din 1580 a fost restaurată în urma cutremurului din 4 martie 1977 din inițiativa Eminenței Sale dl. dr. Moses Rosen, șef rabinul cultului mozaic și președinte al Federației Comunităților Evreiești din România și prin munca și abnegația d-lui farmacist dr. Kaufman Simion președinte al Comunității Evreilor din Iași.”

Alături de Sinagogă, în timpul domniei lui Mihai Racoviță se află un

cimitir evreesc, dar astăzi nu se mai gasește decât un obelisc ridicat ulterior, în amintirea victimelor pogromului de la Iași. De altfel, în timpul domniei lui Racoviță sinagogile funcționau pe bresle: Sinagoga Merarilor, Cismarilor, etc.

Astăzi, comunitatea evreească din Iași nu mai are un rabin, așa că slujbele sunt ținute de un cunoscător al culturii iudaice, de 7 ori pe săptămână, cu o singură condiție, și anume ca la aceasta să fie prezenți cel puțin 10 bărbați.

Cu excepția sinagogii mari,

funcțională a mai rămas doar Sinagoga Merarilor, ce se află în apropierea celei dintâi.

Arhitectura

Cu o înălțime de 22 metri și ziduri groase de 1 metru, construcția a fost inițial ridicată după anumite restricții. Regimul nu permitea evreilor să construiască sinagogi mai înalte decât mitropolia, dar regulile iudaice spun că aceasta trebuie să fie cea mai înaltă construcție din cartier, iar ca și urmare de la intrarea în locaș până

De-a lungul timpului locașul a trecut prin multe:

1761: Este renovată

1822: Este afectată de un incendiu, ce distruge lemnul și zugrăveala din structura construcției. Distrugerile cauzate sunt remediate.

1914: Suferă o nouă renovare

1977: După cutremurul din 4 martie, cu eforturile șef-rabinului dr. Moses Rosen, și ale lui Kaufman Simion, sinagoga este din nou renovată

2008: Pentru a 5-a oară din 1671, lucrările la sinagogă reîncep, și nici în prezent nu s-au finalizat.

la parterul acestuia, se coboară aproximativ un metru. Un alt motiv pentru care construcția se continuă cu 1 metru sub pământ ar fi dat de unul dintre verseturile psalmice și anume *"Din adâncuri chemat-am către Tine, Doamne"*. De altfel sinagogile nu puteau fi construite decât din lemn și vopsite astfel încât să nu poată se deosebi prin culoare de o clădire creștină.

„Sinagoga Mare din Iași este construită în prezent din piatră și cărămidă, având ziduri cu grosime de 1 metru. Înălțimea sa este de 22 m (parterul se află parțial îngropat în sol), iar ferestrele sunt ușor arcuite în ogivă și de mici dimensiuni.

Edificiul prezintă elemente de amenajare și decorație care aparțin și ritului sefard și celui așkenad. Se remarcă în stilul arhitectonic și decorativ al sinagogii influențe ale clădirilor de cult similare din Boemia, Polonia și Rusia. În sinagogă se

Interior Sinagogă

intră printr-o tindă cu etaj a cărei pardoseală se află cam la 1 metru sub nivelul străzii. Din tindă se coboară câteva trepte pentru a se pătrunde în sala principală în stil baroc, alcătuită din două nave boltite despărțite printr-un arc central, sub care se află amvonul încadrat de candelabre. Deasupra tindei se află un etaj cu mansardă pentru femei. Altarul (misrah) este confecționat din

lemn sculptat și aurit și despărțit de restul sălii printr-un grilaj de fier.

Sala principală are formă de corabie în partea de vest, în timp ce în partea de est se află o mare cupolă emisferică cu Steaua lui David în vârf. Acoperișul sinagogii este din tablă.”

◆ Popovici Mircea

Obelisc ridicat în memoria victimelor Progromului de la Iași din 28-29 iunie 1941

GUVERNAREA ANTONESCIANĂ

Ion Victor Antonescu (n. 2 iunie 1882, Pitești, d. 1 iunie 1946, închisoarea Jilava) a fost un om politic român, ofițer de carieră, general, șeful secției de operații a Marelui Cartier General al Armatei în Primul Război Mondial, atașat militar la Londra și Paris, comandant al Școlii Superioare de Război, șef al Marelui Stat Major și Ministru de Război, iar din 4 septembrie 1940 până în 23 august 1944 a fost prim-ministru al României și Conducător al Statului cu puteri dictatoriale.

Antisemitismul Activ, spre deosebire de vechiul antisemitism românesc latent, a fost importat și propagat de partidul Totul pentru Țară și de Mișcarea Legionară, legiferat prin legile lui Octavian Goga și Ion Gigurtu și amplificat de propaganda prilejuită de cedările de teritorii. Antisemitismul a fost aplicat minorității evreiești de regimul antonescian ca misiune principală de stat. Antonescu a promovat o politică

antisemită de purificare etnică dură, concretizată prin masacre, atrocități și jafuri față de cetățenii români de etnie evreiască: Pogromul de la Iași, „trenurile morții”, deportările în Transnistria, Masacrul de la Odesa și altele. Ofensiva dezastruoasă pentru cucerirea Odesei (3 august - 16 octombrie 1941) și amploarea pierderilor înregistrate de armatele române din cauza rezistenței sovietice dârze, fanatice, l-au determinat pe Antonescu să atribuie răspunderea pentru aceste evoluții activității evreilor din teritoriile cucerite, îndeosebi „comisarilor iudeo-bolșevici” din Armata Roșie. Aceasta reiese și dintr-o directivă adresată de Antonescu la 5 septembrie 1941 de pe frontul din fața Odesei vicepreședintelui consiliului de miniștri, Mihai Antonescu:

„Soldații de pe front au mari riscuri de a fi răniți sau omorâți din cauza comisarilor evrei, care cu o

perseverență diabolică împing pe ruși din spate cu revolverul și îi țin să moară până la unul pe poziție. (...) Toți Evreii să fie readuși în lagăre, preferabil în cele din Basarabia, fiindcă de acolo îi voi împinge în Transnistria, imediat ce mă voi degaja de actualele griji. Trebuie să se înțeleagă de toți, că nu este luptă cu slavii, ci cu Evreii. Este o luptă pe vieață și pe moarte. Ori învingem noi și lumea se va purifica, ori înving ei și devenim sclavii lor. (...) Deci menajarea lor, în interior, ar fi o slăbiciune care ne va putea compromite victoria. Ca să învingem trebuie să fim fermi într-o atitudine. Asta trebuie să o știe toți. Nu economicul primează în aceste momente, ci voința națiunii înseși. Și războiul în general, și luptele de la Odesa în special au făcut cu prisosință dovada că Satana este Evreul. De aici enormele noastre pierderi. Fără comisarii evrei eram demult la Odesa” - Mareșal Ion Antonescu

La sfârșitul lui octombrie 1941, articole redacționale din presa română – care exprimau linia oficială – au anunțat că „problema evreiască a intrat în faza soluției finale și că niciun om din lume și nicio minune nu pot împiedica soluționarea ei”. Guvernul a anunțat că România „s'a înscris printre națiunile care sunt hotărâte să colaboreze efectiv pentru rezolvarea definitivă a problemei evreiești, nu numai locale, dar și europene”.

Politica de purificare etnică declanșată și controlată de Ion Antonescu a fost declarată atât în declarații personale, cât și în cadrul ședințelor de cabinet, ca directive ministeriale. Într-o scrisoare de răspuns trimisă unui intelectual care i-a elogiat politica antisemită, Antonescu s-a obligat să-i elimine complet pe evreii din România: „*Nimeni și nimic nu mă va împiedica, atâta timp cât voiu trăi, de a împlini opera de purificare*”.

În ședința din 8 iulie 1941 a cabinetului antonescian, viceprim-ministrul și ministrul de externe Mihai Antonescu, s-a adresat miniștrilor: „*Așa că vă rog să fiți implacabili, omenia siropoasă, vapoasă, filozofică nu are ce căuta aici (...) Cu riscul de a nu fi înțeles de unii tradiționaliști care mai pot fi printre dv., eu sunt pentru migrarea forțată a întregului element evreu din Basarabia și Bucovina, care trebuie zvârlit peste graniță (...) Veți fi fără milă cu ei. Nu știu peste câte veacuri neamul românesc se va mai întâlni cu libertatea de acțiune totală, cu posibilitatea de purificare etnică și revizuire națională (...) Dacă este nevoie, să trageți cu mitraliera. Îmi este indiferent dacă în istorie vom*

intra ca barbari (...) Îmi iau răspunderea în mod formal și spun că nu există lege (...) Deci, fără forme, cu libertate completă”.

„Curățirea terenului” a fost numele de cod folosit de regimul antonescian ca echivalent al termenului german „soluția finală”. Ordinul de *curățirea terenului*, de deportare și de exterminare a evreilor din Basarabia și Bucovina a fost dat de Antonescu din proprie inițiativă și nu sub presiuni germane. Pentru punerea în aplicare a acestei sarcini, el a ales armata și jandarmeria (Inspectoratul General al Jandarmeriei, de sub comanda generalilor Constantin *Piki* Vasiliu, comandant al Jandarmeriei (1940 - 23 august 1944) și Subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (condamnat la moarte și executat pentru crime de război) și Constantin Tobescu), în special administrația civilă a armatei, pretoratul. Armata a primit „ordine speciale” prin generalul Șteflea, executorul acestor ordine fiind Marele Pretor al Armatei, generalul Ioan Topor. Șeful Marelui Stat Major al Armatei, generalul Iosif Iacobici, a ordonat comandantului Biroului 2, locotenent—colonelului Alexandru Ionescu, să pună în aplicare un plan „*pentru înlăturarea elementului iudaic de pe teritoriul basarabean prin organizarea și acționarea de echipe, care să devanseze trupele române*”. Planul a fost pus în aplicare începând cu 9 iulie 1941. Jandarmeria a primit ordinul de *curățire a terenului* cu trei-patru zile înainte de trecerea Prutului (21 iunie 1941), în trei locuri diferite din Moldova: Roman, Fălticeni și

Mareșalul Ion Antonescu

Galați. Inspectorul general al jandarmeriei, generalul Constantin (Piki) Vasiliu, a declarat în fața subofițerilor și ofițerilor de jandarmi la Roman că „prima măsură pe care sunt datori s-o aducă la îndeplinire va fi aceea de *curățire a terenului*, prin care se înțelege: exterminarea pe loc a tuturor evreilor aflați pe teritoriul rural; închiderea în ghetouri a evreilor de pe teritoriul urban; arestarea tuturor suspectilor, a activiștilor de partid, a aceluia care au ocupat funcțiuni de răspundere sub autoritatea sovietică și trimiterea lor sub pază la legiune”. Comandantul legiunii de jandarmi Orhei, Constantin Popoiu, a atras atenția jandarmilor săi că „trebuie să -i exterminare pe evreii dela pruncul în fașă până la bătrânul neputincios, toți fiind periculoși pentru nația română”.

◆ Caratașu Cătălin Cezar

POGROMUL DE LA IAȘI

Pogromul de la Iași din 27 iunie 1941 și până pe 29 iunie 1941 a fost unul din cele mai violente pogromuri din istoria evreilor din România, inițiat de generalul Ion Antonescu, secondat de autoritățile publice locale, împotriva cetățenilor de etnie evreiască din orașul Iași. În conformitate cu datele prezentate de autoritățile române, în cele trei zile au fost uciși 13.266 de evrei. Conform recensământului din 1930, Iașul avea o populație de 102 872 cetățeni, dintre care 34 662 evrei.

În România, antisemitismul a început încă înainte de 22 iunie 1941, ca rezultat al planurilor regimului Antonescu de purificare etnică, care purtau numele de Antisemitismul activ și „Curățirea terenului”. Acțiunea a fost expusă chiar și

în cadrul cabinetului Antonescu, unde acesta afirma: *„Așa că vă rog să fiți implacabili, omenia siropoasă, vapoasă, filozofică nu are ce căuta aici. Cu riscul de a nu fi înțeleș de unii tradiționaliști care mai pot fi printre dv., eu sunt pentru migrarea forțată a întregului element evreu din Basarabia și Bucovina, care trebuie zvârlit peste graniță... Veți fi fără milă cu ei. Nu știu peste câte veacuri neamul românesc se va mai întâlni cu libertatea de acțiune totală, cu posibilitatea de purificare etnică și revizuire națională... Dacă este nevoie, să trageți cu mitraliera. Îmi este indiferent dacă în istorie vom intra ca barbari... Îmi iau răspunderea în mod formal și spun că nu există lege... Deci, fără forme, cu libertate completă”.*

După intrarea în război, mareșalul Ion Antonescu a ordonat administrației ieșene curățarea orașului de evrei. Unul dintre supraviețuitori, Lazăr Rozin, povestește

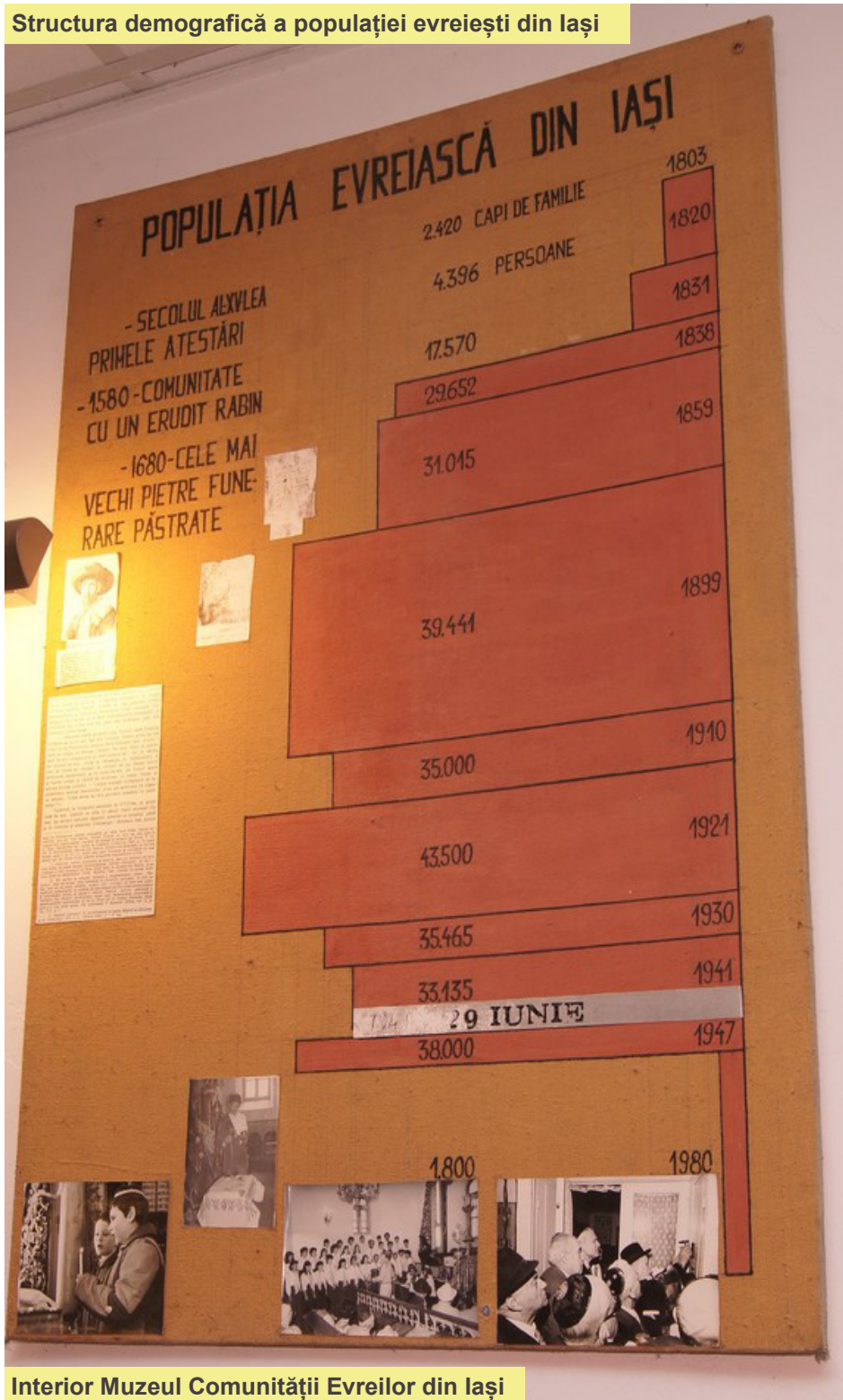

Evreii masacrați la Chestura Iași

incidentul și atmosfera „lagărelor mobile” : „Au intrat în casa noastră, urlând și jefuindu-ne toate bunurile. Ne-au poruncit să ieșim cu toții din casă, inclusiv mama și surorile mele. Am ajuns la secția de poliție și pe drum am văzut cum oamenii erau bătuți și cadavre de evrei erau înșirate pe străzi. (...) Ne-au îngrămadit în trenuri (...) nu știam ce avea să se întâmple (...) credeam că ar fi și dat foc vagoanelor dacă nu le-ar fi fost teamă să distrugă locomotiva. Timp de cinci zile ne-am sufocat în trenul supraaglomerat. Majoritatea oamenilor au murit în vagon (...) dormeam pe cadavre(...)”.

În următoarea zi, «Duminica neagră», soldații români au împușcat mii de evrei care fuseseră încarcerati în secția de poliție. Aproximativ 4.000 de evrei, strânși din toate părțile orașului, au fost înghesuiți în vagoane și camioane de marfă. «Trenurile morții» au fost închise ermetic și au circulat între mai multe gări din Moldova. Trenurile erau păzite de trupe germane SS. Nimeni nu avea voie să se apropie de trenuri în gări, să le dea apă sau să le deschidă pentru a lua aer. Din cauza mirosului cadavrelor și a mizeriei rezultate ca urmare a condițiilor inumane la care au fost supuși, aproximativ 2.650 de evrei au murit de sufocare sau de sete, iar alții și-au pierdut mințile. O parte dintre ei au fost salvați în gara Roman prin intervenția energică a președintelui Crucii Roșii din Roman, Viorica Agarici. Pentru că a salvat vieți de oameni nevinovați, cu riscul oprobriului public (din cauza atitudinii autorităților, Agarici a fost nevoită să se refugieze la București) ea este unul din cei 54 de români omagiați de Statul Israel cu titlul "Drept între

Structura demografică a populației evreiești din Iași

Interior Muzeul Comunității Evreilor din Iași

popoare". La 30 august 1941, cei 980 de evrei supraviețuitori au fost transportați înapoi, la Iași.

În opinia noastră, Pogromul de la Iași este o perioadă obscură în istoria relațiilor dintre țară și etnie, perioadă care ar trebui să ne amintească și să ne învețe că, indiferent de cine suntem, nu avem dreptul de a atenta la viața cuiva

doar datorită faptului că nu se încădrează în normele noastre morale.

- ◆ Hârțobanu Gabriel
- ◆ Vițel Silviu-Constantin

DE CE?

Vorbim despre evenimentele Holocaustului, învățăm despre ele la istorie și suntem notați, ne auzim bunicii povestind, citim pe ici, pe colo despre ele, dar, cu toate acestea, parcă ne vine greu să credem că s-au întâmplat aieva. Vorbesc în numele celor din generația mea, cei care au crescut într-o societate prea pașnică pentru a percepe și a înțelege cu adevărat informațiile care li se aduc cu privire la Holocaust. Toate par povești; prea șocante pentru a părea reale, prea iraționale pentru a părea plauzibile. Puși în față acestor povești, nu putem decât să căutăm motive. De ce?

Nu înțelegem “problema evreiască”. Nu pricepem rolul “purificării națiuni”. Totul s-a bazat pe o ideologie atât de abstractă, încât e greu de crezut că a fost pusă în aplicare prin mijloace atât de concrete. Genul acesta de extremism este mai presus de orice ne-am putea imagina. Cu toate acestea, cea mai grea întrebare care apare este : de ce nu s-a opus nimeni? De ce restul populației, instituțiile, Biserica nu au făcut nimic? Care era cauza acestei inerții? Pentru că e clar că toată lumea vedea ce se întâmplă. E oare posibil ca frica să fi făcut atâția oameni impasibili la masacrul din jur? Sau a fost altceva? Toate ace-

tea sunt întrebări care, la urma urmei, nu rezolvă nimic. Nici un răspuns nu aduce lămuriri concrete.

În altă ordine de idei, o altă trăsătură care face Holocaustul atât de îngrozitor este faptul că victimele nu aveau scăpare, adică nu există nimic ce ar fi putut să facă pentru a evita moartea. De exemplu, creștinii puteau scăpa de pedeapsă dacă se lepădau de religia lor, ori evreii nu aveau această opțiune. Condiția lor era suficientă pentru a fi uciși.

De asemenea, distinctă este și violența și cruzimea cu care erau înfăptuit masacrul. Nu erau eliminați pur și simplu, scurt, nedureros. Nici pe departe. Cu toții am auzit de

celebrul Mengele, care, practic, se juca cu trupurile lor chiar și înainte să îi omoare prin tot felul de experimente medicale care nu erau făcute în scop științific, deși nici asta nu ar fi fost o justificare suficientă. Lui Mengele îi plăcea să lucreze cu copiii romi. Le dădea dulciuri și jucării și îi ducea personal la camera de gazare. Ei i se adresau cu „nenea Mengele” (“Onkel Mengele”). Bineînțeles, mai erau și ghetourile, camerele de gazare, lagărele de concentrare, “trenurile mortii”... Toate aceste elemente groaznice nu erau decât parametri normali, măsuri care erau luate în scopul purificării națiunii. Și nu numai împotriva evreilor. Și țigani, masonii, martorii lui Iehova, homosexualii, persoanele cu dizabilități. Toți aceștia reprezentau o serie de de “plăgi” de care națiunea trebuia să scape ca să rămână sănătoasă. De la asta a plecat tot.

Acum, la mai bine de șapte decenii de la acele evenimente, noi nu putem schimba nimic. Putem doar să încercăm să evităm ca acest gen de istorie să se repete. Putem să conștientizăm că încă avem supraviețuitori printre noi sau urmași ai acestora și, chiar dacă nu mai putem face multe pentru ei, să încercăm să-i ascultăm, căci sigur ei au ceva de spus.

◆ Negruțu Cristina

Imagini din timpul Pogromului de la Iași: cadavrele din trenul morții

Odată ce voi fi la putere, prima și cea mai importantă treabă a mea va fi anihilarea evreilor. Imediat ce voi avea puterea să fac asta, am să construiesc rânduri de spânzurători - în Marienplatz în München, de exemplu - cât de multe permite traficul. Apoi evreii vor fi spânzurați fără discriminare, și vor fi lăsați acolo până încep să se împrăști; vor rămâne spânzurați acolo atâta timp cât permit principiile igienei. Imediat ce sunt dezlegați, vor fi agățați următoarea tranșă de evrei, și tot așa, până când și ultimul evreu din München va fi exterminat. Alte orașe vor proceda la fel, exact așa, până când toată Germania va fi curățată de evrei.

Adolf Hitler (într-o declarație făcută unui jurnalist în 1922)

Imagini din timpul Pogromului de la Iași

INCURSIUNE ÎN UNIVERSUL EVREIESC

Luni, 28 ianuarie 2013, 30 de elevi ai claselor IX-X au fost invitați în cancelaria mică de către doamna profesor de Istorie, Maria Rados. Un grup nu foarte mare, cu unii elevi punctuali, iar cu alții străduindu-se să ajungă la timp. Doamna profesor ne-a explicat motivul acestei invitații, vorbindu-ne despre dorința de constituire a unui Cerc de Istorie în cadrul liceului nostru. Totodată, ne-a semnalat faptul că, duminică, 27 ianuarie, la nivel internațional se comemorau victimele Holocaustului, motiv pentru care ne-a prezentat una din activitățile derulate în Iași, la Galeriile de Artă UAP, sub coordonarea Institutului Ellie Wiesel din București. Era vorba despre vernisajul intitulat "Cum a fost posibil?", în cadrul căruia artiști de toate vârstele, cu ajutorul pensulei și a culorilor, exprimaseră pe pânză trăiri puternice determinate de Holocaust. Un motiv pentru ca Cercul nostru de Istorie să deschidă seria activităților sale cu proiectul

"DE CE? În memoria victimelor Holocaustului".

Astfel, două zile mai târziu, sub coordonarea doamnei profesoare, ne-am mobilizat și am pornit la Muzeul Comunității Evreilor din Iași, pentru a pătrunde în universul valorilor și tradițiilor evreiești, urmând a face o scurtă oprire și la Sinagogă. Ajunși la destinație, am aflat că Muzeul a fost înființat în anul

1986, el funcționând în anii precedenți la etajul Sinagogii Mari din Iași. Muzeul a fost relocalat ulterior, în urma intrării în șantier a Sinagogii. În ciuda dimensiunilor reduse ale muzeului, am putut să observ că explicațiile doamnei Marta Eșeanu au atras atenția celor din grupul nostru, mai ales atunci când povestea despre actele de cruzime

**Doamna Marta Eșeanu, ghid la
Muzeul Comunității Evreilor din Iași**

săvârșite asupra evreilor din Iași în
vara anului 1941.

◆ Murarașu Ștefana

**Membrii Cercului de Istorie Privire în trecut
la Muzeul Comunității Evreilor din Iași**

INTERVIU

La sfârșitul acestei vizite, doamna Marta Eșeanu, ghid al Muzeul Comunității Evreiești, ne-a acordat un scurt interviu.

Reporter JS: Stimată doamnă Marta Eșeanu, aș dori să vă întreb de cât timp aveți această responsabilitate a prezentării expoziției?

Dna Marta Eșeanu: Eu am această responsabilitate de puțin timp, de aproximativ doi ani. Întrucât acest Muzeu a fost înființat de către domnul Silviu Sanie și de soția acestuia, care era muzeograf în cadrul Muzeului de Istorie al Moldovei, după ce doamna a decedat, soțul dumneaei nu mai locuiește în România și astfel mi-a revenit sarcina de a mă ocupa de această funcție.

Reporter JS: Am fi interesați să aflăm cine sunt cei care calcă pragul acestui Muzeu al Comunității Evreiești.

Dna Marta Eșeanu: În general, Muzeul este vizitat de o serie de "foști" ieșeni, care continuă să revină pe aceste meleaguri și vor să își regăsească rădăcinile. De asemenea, este vizitat de turiști, studenți care beneficiază de anumite cursuri de pregătire și de elevi, ca și voi, aduși de profesori inimoși, care vor să le ofere șansa de a cunoaște istoria și trecutul orașului Iași.

Reporter JS: Cum apreciați interesul tinerilor ieșeni pentru valorile și tradițiile evreiești?

Dna Marta Eșeanu: În ceea ce privește interesul tineretului pentru acest Muzeu, nu îmi pot da seama cât este de mare, pentru că nu vin foarte multe grupuri, dar cred că în primul rând contează inițiativa cadrelor didactice de a-i îndruma pe elevi spre a vizita și a cunoaște această istorie.

Reporter JS: V-ați dori ca vizitatorii să vină în număr mai mare?

Dna Marta Eșeanu: Sigur că ar trebui ca vizitatorii să fie cât mai mulți și în special din generația tânără, pentru că aici există un trecut care merită cunoscut și un trecut care, devine din ce în ce mai mult, istorie.

Reporter JS: Ce părere aveți despre faptul că în curând îl vom avea printre noi pe stimatul domn Leizer Finkelstein, care va veni în mijlocul nostru pentru a le împărtăși elevilor *Liceului Teoretic de Informatică "Grigore Moisil" Iași*, acele momente din vara lui 1941?

Dna Marta Eșeanu: Cu siguranță va fi o zi foarte instructivă și o oră adevărată de istorie, pentru că mărturisirile supraviețuitorilor sunt un izvor important al istoriei și al memoriei acelor vremuri.

Reporter JS: Vă mulțumim pentru disponibilitate și timpul acordat!

MUZEUL COMUNITĂȚII EVREILOR

Inaugurarea Muzeului comunității evreiești a avut loc pe data de 2 iulie 1986. Inițial, spațiul destinat amenajării muzeului era locul de rugăciune al femeilor din incinta Sinagogii Mari din Târgu Cucului (bărbații și femeile au rezervate spații diferite în sinagogi, primii având locuri în zona din fața altarului). Din păcate Sinagoga intră în reparații, iar în iunie 2011, muzeul s-a redeschis într-o incintă a sediului Comunității Evreilor din Iași.

În muzeu sunt expuse diferite obiecte religioase, strânse din sinagogi distruse în perioada comunistă. Cel mai vechi exponat este o perdea, de peste 200 de ani.

În vitrinele de perete ale muzeului sunt expuse diferite scene și

Menoră de Hanuka

obiecte caracteristice ritualurilor principalelor sărbători din calendarul iudaic: Șabat (Sâmbăta), Roș Hașana (Anul Nou), Simhat Tora (Bucuria primirii Torei), Hanuka (Sărbătoarea Luminii), Purim(Sorți) și Pesah (Paștele

evreiesc).

Pentru Șabat este reprezentată o pictură ce înfățișează o femeie rugându-se lângă lumânările de Șabat, iar în vitrină sunt expuse diferite obiecte (sfeșnice, obiecte

Documente, articole din istoria comunității evreilor din Iași

pentru aprinderea mirodeniilor, pahare pentru binecuvântarea vinului, etc).

La Roș Hašana pictura reprezintă un bătrân care suflă în șofar (corn de berbec), în fața Zidului de Apus („Zidul plângerii”).

Vitrina destinată sărbătorii Simhat Tora adăpostește o perdea de la Chivotul Sfânt, reprezentarea cu cele 10 porunci și ornamente de Tora.

Hanuka este reprezentată de o Hanukie, sau Menoră de Hanuka, un

suport cu 9 brațe pentru lumânări.

Pictura reprezentativă a Purimului, una dintre cele mai vesele sărbători evreiești, care comemorează eliberarea poporului evreu din Imperiul Persan-Babilonian antic în urma decretului reginei Estera, înfățișează un grup de oameni petrecând.

În vitrina dedicată sărbătorii de Pesah apare o pictură prezentând o familie stând la masă. Sunt, de asemenea, expuse și diferite obiecte specifice sărbătorii, cum ar fi vase în

care se servește mâncarea.

Mai vedem, de asemenea, diferite vitrine în care ne sunt prezentate poze, documente și articole din istoria comunității, o hartă veche a Iașului unde sunt marcate cele 111 case de rugăciune, școlile, azilurile și spitalele evreiești, o vitrină reprezentând sinagogile din oraș, și diferiți rabini. Este de asemenea reamintit și primul Teatru Idish din lume, deschis la Iași de Avram Goldfaden.

◆ Grigoriu Anca

Documente, articole, personalități din istoria comunității evreilor din Iași

DOMNUL LEIZER FINKELSTEIN

- UN SUPRAVIETUITOR AL POGROMULUI -

Liceul Teoretic de Informatică “Grigore Moisil” Iași a găzduit marți, 5 februarie 2013, o întâlnire cu unul dintre supraviețuitorii “trenurilor morții”, domnul Leizer Finkelstein, în contextul activităților dedicate comemorării victimelor Holocaustului. Un domn de 90 de ani care a avut norocul să scape cu viață din Pogromul de la Iași (iunie, 1941) și,

în ciuda acestui lucru, își regăsește de fiecare dată puterea de a relata chinurile prin care a trecut în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, pe când avea vârsta de 17 ani.

Este o persoană demnă de toată considerația, care a reușit să stârnească în sufletele noastre o emoție profundă. Nu pot descrie privirea blândă a acestui domn ce “și

-a pus toată credința în noi, că nu vom lua în derâdere mesajul său, că vom transmite mai departe că a fi Om înseamnă să iubești, nu să urăști, dincolo de orice diferență de opinie, de rasă, religie, sex”, după cum ne spunea doamna profesoară Maria Rados, coordonatoare a acestei activități, dar și a Cercului nostru de Istorie. Este impresionant modul în care a reușit să capteze atenția a mai bine de 40 de elevi și profesori și cum, prin intensitatea trăirilor sale, a vărsat sincere lacrimi la amintirea chipului neputincios al mamei sale care, plină de durere, privea cum copiii săi îi sunt îndepărtați. Ce poate fi mai rău decât să fii luat de lângă familie și să nu știi exact ce se întâmplă, așa cum Di. Finkelstein a fost escortat în plină zi de jandarmi și polițiști la Chestura de Poliție din Iași, fiind tratat cu brutalitate, umilit, astfel încât până și în ziua de astăzi, dumnealui își pune întrebarea: **“De ce?”**. De ce a trebuit să asiste la această crimă, să vadă primii morți încă de la o vârstă fragedă și cum șiroaie de sânge curgeau de-a

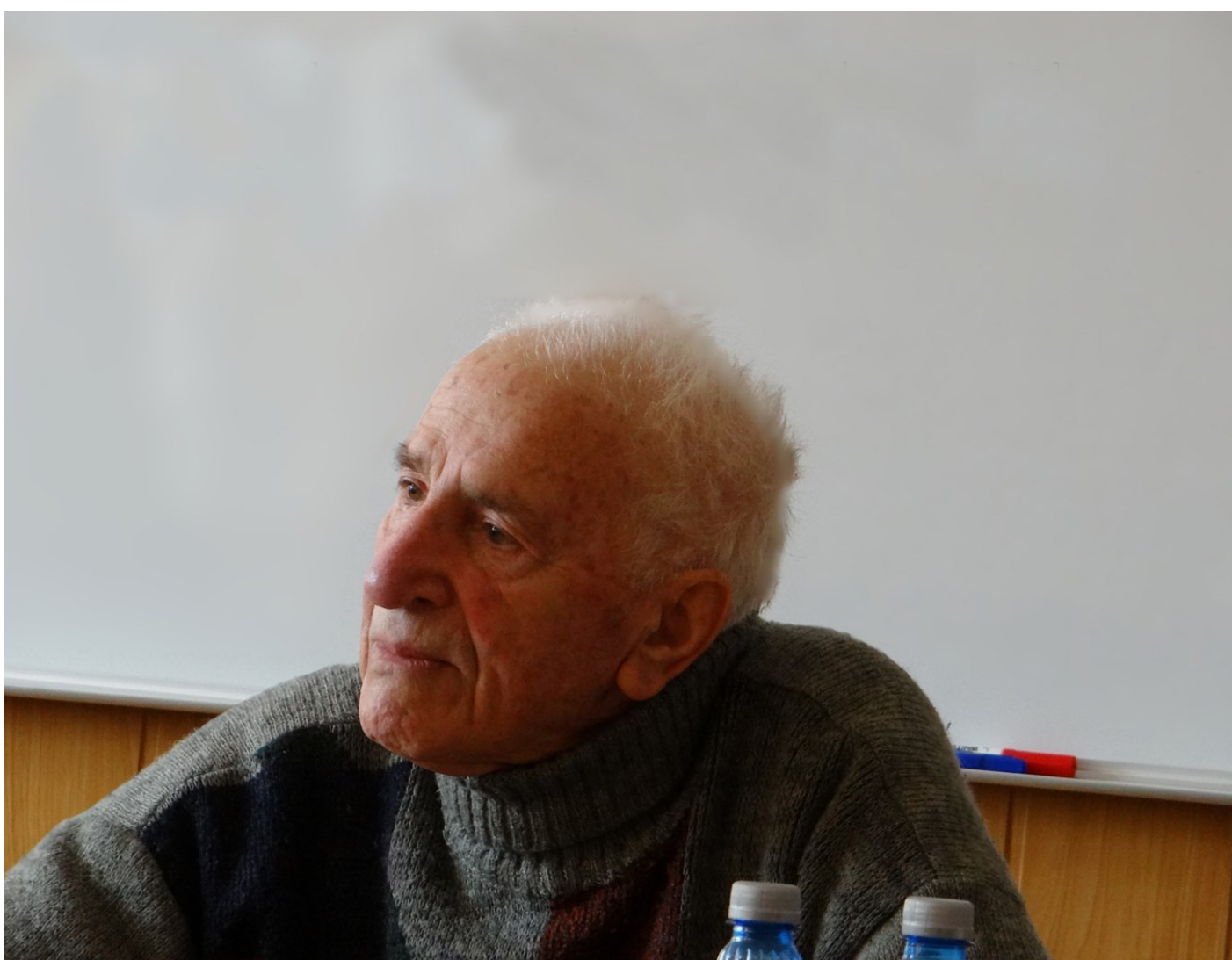

Di. Leizer Finkelstein, profesorii de Istorie, elevi

lungul străzilor.

În fiecare an, Dl. Finkelstein este prezent la ceremoniile de comemorare a victimelor, la cele trei memoriale ridicate lângă gropile comune din Iași, pentru a rosti rugăciuni în amintirea celor morți, pentru care, chiar el, alături de alte persoane, a fost nevoit să le sape locul de veci. Trăiește, după cum ne mărturisea, o mare dramă de vreme ce nici azi nu știe dacă printre ei se află și fratele său, pierdut în timpul transportării cu "trenurile morții" spre Podul Iloaiei, motiv pentru care, continuă să pună în fiecare an câte o floare la mormântul lor.

◆ Murarașu Ștefana

IMPRESII DESPRE POVESTEA DOMNULUI LEIZER FINKELSTEIN

„Cred că activitatea de astăzi a avut mare succes, deoarece ni s-a oferit o lecție de istorie plină de emoții și de trăiri reale. Faptele relatate de Dl. Finkelstein sunt cu atât mai șocante, dacă ne gândim că la vârsta la care noi mergem la școală, el era despărțit de familia sa și pus în niște situații dificile, în care niciun adult nu ar putea rezista.” (Alexandrescu Bogdan)

„Cred că întâlnirea cu domnul Finkelstein a fost ceva extraordinar. E un om care, după cum relatează, și-a pierdut speranța la viață pentru câteva zile, după ce a fost martor la cum toate persoanele pe lângă care trecea zilnic, întorceau spatele cruzimilor ce erau în plină desfășurare pe străzile Iași-ului. La o vârstă atât de fragedă, a aflat pe propria piele ce înseamnă să rămâi neajutorat într-un context plin de violență, supraviețuind când mulți au murit, continuând când mulți au rămas în urmă și ajungând la o vârstă înaintată, având de spus o poveste nescrisă, dar adevărată, despre societatea noastră de acum 70 de ani.” (Andrici Cezar)

„Întâlnirea cu domnul Leizer Finkelstein pentru noi toți va rămâne o zi plină de emoții. Curajul, puterea și voința cu care a reușit să ne povestească prin câte a trecut în viața lui doar din simplul motiv că s-a născut evreu, pe mine personal m-au șocat. Nu-mi imaginez cum oamenii pot avea un asemenea comportament unii față de alții, am impresia că uneori aceștia se transformă în niște animale sălbatice mereu în căutare de hrană. Însă, acest om a găsit în el acel curaj și răbdarea de a supraviețui, iar acum, în zilele noastre, să ne descrie haosul care a avut loc în cel de-Al Doilea Război Mondial, masele de oameni care au murit, să ne aducă la cunoștință viața și destinul pe care l-au avut majoritatea evreilor. Chiar dacă uneori vărsa câte o lacrimă, el totuși nu se oprea să vorbească, trezind în fiecare din noi o dorință profundă de a-l asculta.” (Budan Laurina)

„Povestea domnului Finkelstein m-a făcut să mă gândesc la cât de puternică e de fapt ființa umană și la

capacitatea ei de a se regenera și a depăși genul de situații limită în care a fost pus și dumnealui. Mă bucur că mi-a fost oferită șansa de a participa la această activitate și mărturisesc că a fost una dintre cele mai frumoase experiențe pe care le-am trăit.” (Negruțu Cristina)

„Aflându-mă în Iași deja de un an jumătate, abia acum realizez că mai am atât de multe de descoperit în ceea ce privește acest orașel fondat pe un strat istoric atât de bogat și poate chiar nebănuit. Micuța noastră călătorie la Muzeul Comunității Evreilor m-a făcut să-mi dau seama de acest lucru, datorită informației inedite descoperite, și anume că populația majoritară în Iași, înainte de Holocaust, era constituită din evrei. Eventuala întâlnire cu un reprezentant al acesteia, care continua să trăiască în acest oraș, în pofida celor întâmplate cu zeci de ani în urmă, mi-a stârnit interesul și curiozitatea. Așadar, era de așteptat ca impresiile să ajungă sau chiar să depășească așteptările noastre. Acest domn a impresionat în primul rând prin prezența sa, iar pentru noi cred, cel mai veridic și valoros argument al celor întâmplate poate fi doar omul ce îți redă și-ți transmite acea informație, mai mult decât la nivel verbal, prin emoție. Istoria înseamnă realitate, chiar dacă uneori presupune amintiri ale unor evenimente neplăcute, tragice, marcante, cel mai bun lucru pe care îl putem face atât pentru noi cât și pentru oamenii aflați în instanțe precum cea a acestui domn, este să continuăm să interacționăm cu ei. Am spus că este un lucru bun pentru ei deoarece, în acest fel, se conving că suferința lor din trecut acum poate fi o lecție de viitor pentru noi, iar sprijinul și admirația noastră pot deveni lucruri certe în fața realității lor. Faptul că am interacționat cu acest domn, m-a convins că trebuie să continuăm să o facem, astfel explorăm prezentul, descoperim treptat trecutul și ne consolidăm ideile de viitor.” (Nichita Mihaela)

„În momentul în care profesorul coordonator al acestei activități mi-a dat sarcina de a mă documenta în legătură cu Pogromul de la Iași, am hotărât să îmi duc

sarcina la bun sfârșit cât se poate de bine. Câteva link-uri și articole citite pe internet au reușit să mă cutremure și să-mi schimbe total impresiile inițiale legate de amploarea aceluia eveniment. Odată ajuns astăzi față în față cu Dl. Finkelstein și ascultându-i povestea dintr-o perioadă care ar trebui să fie cea mai frumoasă din viață, adolescența, am realizat că ceea ce am citit cu o zi înainte pe Internet sunt doar câteva rânduri lipsite de emoții, de trăiri și de durerea prin care acest om a trecut când era de vârsta mea. Nu mă pot imagina într-o situație similară, nici măcar nu-mi doresc să pot face asta, dar știu că lacrimile vărsate astăzi de Dl. Finkelstein sunt încărcate de amintiri crunte.” (Cătălin Caesar Cărățașu)

„Activitatea de astăzi a fost, în opinia mea, interesantă și șocantă în același timp. Domnul Finkelstein ne-a prezentat emoționat și, uneori, cu lacrimi în ochi, ororile prin care a trecut și ne-a reamintit de gravitatea lucrurilor la care unii oameni au fost supuși, pentru simplul fapt că s-au născut evrei. Sunt sigură că voi păstra pentru totdeauna amintirea acestei întâlniri cu un adevărat supraviețuitor.” (Grigoriu Anca)

„Astăzi am luat parte la o experiență unică, care ne-a învățat să prețuim mai mult viața și să dăm mai multă atenție lucrurilor cu adevărat importante. Experiența de viață prin care a trecut Dl. Finkelstein este de nedescris și de neînchipuit, după cum am putut observa astăzi printre lacrimile pline de tristețe care curgeau involuntar la amintirea celor mai dezastruoase clipe din viața lui. Nu m-am așteptat să ne povestească cu atâta ușurință toate acele evenimente, dar alături de noi, cei care eram plini de curiozitate, a reușit să treacă mai departe. Și-a pierdut speranța la viață și încrederea în oamenii care, fiindu-i prieteni, i-au întors spatele. A văzut moartea cu ochii de nenumărate ori și a reușit să o înfrângă, iar noi încă ne plângem de lucrurile mărunte ale vieții, ce trec cu timpul. A fost o lecție nouă de viață, ce va rămâne în amintirea mea și sper a tuturor pentru toată viața, pentru că un astfel de moment nu trebuie uitat sau înlăturat, ci trebuie să-l acceptăm și să tragem toate învățămintele.” (Oarză Angela)

„După părerea mea, întâlnirea cu domnul Finkelstein a fost una emoționantă, din care am învățat

lucruri de care până acum nu știam. Apreciez efortul dumnealui de a ne povesti chinurile prin care a trecut, chiar dacă asta a însemnat să retrăiască momentele groaznice pe care nu toată lumea este capabilă să le depășească.” (Oatu Andreea)

„Până a avea întâlnirea cu domnul Leizer Finkelstein, nu mi-am dat seama de gravitatea Pogromului de la Iași și îl consideram ca un simplu eveniment din istorie. Acum, după ce am aflat prin ce au trecut evreii în acele clipe de groază, sunt șocat și nu mă pot opri în a mă gândi la momentul în care povestea cu lacrimi în ochi cum au luat-o pe mama lor de lângă ei și la sutele de copii lăsați orfani de ambii părinți. Nu voi uita niciodată întâlnirea și vreau să-i mulțumesc doamnei profesoare Maria Rados pentru că mi-a oferit șansa de a asista la acest interviu și de a fi în acest grup.” (Suflet Ioan)

„Activitatea desfășurată astăzi, a fost o experiență unică și inedită. Domnul Leizer Finkelstein reprezintă o legătură vie cu o istorie uitată de tinerii generației noastre. Modul personal de relatare ne-a ținut în suspans pe parcursul întregii povestiri, făcându-ne să credem că am fost martorii acelor fapte pline de cruzime. Astfel, după mai bine de șapte decenii de la aceste evenimente, amintirile domnului Finkelstein sunt încă vii, retrăindu-le pas cu pas, de parcă s-ar desfășura în momentul respectiv. Așadar, avându-l pe acest domn în față, oricine poate realiza oroarea prin care a trecut în acele zile și faptul că niciodată nu a putut depăși întru totul momentul.” (Trofin Roxana)

„Voi începe prin a spune că nu sunt o persoană sensibilă, emotivă. Am trecut prin viață crezând că fiecăruia i se dă cât poate duce, nimic mai mult. Am învățat ca oricâte îți cad pe umeri trebuie să lupți să te ridici. Niciodată nu mi-au plăcut oamenii care își plâng de milă, credeam că este o dovadă de slăbiciune. Autocompătimirea era pentru oamenii ce nu își pot căra povara. Și cum se întâmplă doar de câteva ori în viață, există un moment în care totul devine clar. Orice concepție, orice părere îți se poate schimba în câteva momente. Domnul Leizer Finkelstein a apărut în sală, zâmbind. Ai crede că după ce totul ți-a fost răpit de oameni și de timp, încă mai poți iubi viața? Acest om

ne-a demonstrat-o. S-a așezat și a început să ne povestească cele mai dureroase amintiri. M-a cuprins un fior aflând de ce orori sunt capabili oamenii, oameni ca noi. Analizând atent fața domnului Leizer, nu s-a văzut niciun pic de emoție în timp ce ne povestea prin ce a trecut el, ce i s-a întâmplat. Dar, când a vorbit despre mama sa, un val de lacrimi l-a cuprins. A fost cel mai emoționant moment prin care am trecut. *Nu voi uita niciodată chipul mamei când ne-au luat pe mine și pe frații mei.* Întreaga atmosferă s-a schimbat. Am plecat ochii, pentru a ascunde lacrimile ce imi apăruseră în colțul ochilor. Cum e posibil ca atunci când treci prin astfel de chinuri, să lacrimezi doar la suferința altcuiva? Domnul Finkelstein a prețuit viața, a avut încredere în umanitate, dar a fost trădat. Însă, după toate acestea, încă poate să iubească oamenii. Am învăț că oamenii dau sens vieții. Oamenii sunt cei care te ridică sau scufunda. Nu-ți pierde încrederea în oameni, nu toți sunt la fel.” (Iliescu Ioana)

„În opinia mea, activitatea de marți, 5 februarie 2013, a fost una memorabilă, frumoasă, dar în același timp și foarte tristă. În timp ce domnul Leizer Finkelstein ne povestea tragicele momente prin care trecuse, încercam să mă transpun în lumea pe care o descria ca fiind atât de urâtă și de dură, simțind o durere imensă în suflet. Consider că a fost o experiență plăcută să îl am în fața mea pe unul din supraviețuitorii Pogromului și totodată m-am simțit extrem de onorată. Totuși, după tot ce ne-a povestit domnul Leizer am rămas cu un gust foarte amar, punându-mi și eu niște întrebări la care domnul Finkelstein încă nu găsisse răspunsurile: De ce a trebuit să se întâmple asta? De ce niște oameni nevinovați au trebuit să moară și să treacă prin niște momente așa crunte? De ce viața le-a dat o lecție așa dură și niște amintiri așa groaznice? Oamenii aveau suflet în acele momente sau erau pur și simplu doar din piatră? Totul a rămas un mister și nu știu dacă la aceste întrebări va putea răspunde vreodată cineva. Sunt doar împăcată cu mine însămi că am vărsat niște biete lacrimi pentru aceste suflete nevinovate.” (Aruste Andreea)

„În opinia mea această experiență desfășurată, de a chema pe unul din oamenii care a trăit pe vremea exterminării evreilor, iar el, fiind evreu, a reușit să scape, trăind până în prezent, până la 90 de ani, este o

experiență unică și sper să mai avem asemenea posibilități în acest club. Prin faptul ca acesta a venit la noi la liceu și ne-a onorat timpul cu prezența unui adevărat istoric, pot să spun ca domnul Finkelstein este un om foarte puternic, deoarece ne-a povestit tot ce s-a întâmplat în perioada holocaustului și pogromului de la Iași, iar noi am aflat cum arăta Iașul de mai de mult.” (Rotariu Cosmin)

„Activitatea de astăzi, după părerea mea, a fost o lecție importantă de istorie și de viață, deoarece prin povestirile emoționante ale Dl. Finkelstein am învățat că ar trebui să prețuim mai mult posibilitățile, libertatea și lucrurile pe care le avem noi acum, ceea ce e mai mult decât avea el la vârsta noastră.” (Florea Oana Lavinia)

„Activitatea de astăzi a fost foarte interesantă și a fost o adevărată oră de istorie. Este mult mai ușor să înțelegi când un om care a suferit și a trecut prin acele grele încercări, îți povestește, decât dacă ai citi dintr-o carte. Aproape că nu poți să îți închipui cum de au existat asemenea ființe, pentru că nu pot să le spun oameni, care să facă atât de mult rău evreilor, fără nici un motiv, fără milă și fără să aibă măcar cea mai mică muștrare de conștiință. Trebuie să prețuim aceste persoane cât timp vor mai fi printre noi și ar trebui ca toată lumea să știe ce s-a întâmplat acum 70 de ani, pentru a nu mai exista un astfel de masacru vreodată. Aș dori să îl mai ascult pe acest om, care sigur ar avea mai multe de povestit, și de la care poți într-adevăr să înveți și să îți îmbogățești cunoștințele, cu lucruri pe care nici nu le-ai fi putut bănuși.” (Lungu Dominic)

„A cunoaște istoria înseamnă a îți cunoaște prezentul, iar eu am acces la această materie, doar o dată pe săptămână, lucru ce mă întristează profund. Profit de fiecare oportunitate pentru a studia istoria omenirii, fiind foarte pasionat. Selectarea mea, în grupul de istorie: "Privire în trecut", reprezintă pentru mine o altă cale către aflarea a noi informații. Sunt cu adevărat încântat și bucuros. Întâlnirea de pe data de 30 ianuarie, cu evreul Finkelstein mi-a umplut inima de bucurie și de promisiunea unui viitor foarte bun al acestei "organizații".“ (Costoaea Traian Mihai)

„În opinia mea, a-l întâlni pe domnul Leizer

Finkelstein a fost un prilej de pătrundere în culisele istoriei, deoarece cuvintele acestuia merg dincolo de prezentarea formală a informațiilor din diferite surse, care nu permit adevărata conștientizare a evenimentelor petrecute în Iași. Astfel, prin subiectivitatea utilizată în descrierea acțiunilor antisemite, domnul Finkelstein ne-a permis intrarea în atmosfera evenimentelor crâncene la care a fost supus. Pentru mine, el este „o istorie vie”, care ne determină să medităm mult mai atent asupra trecutului. Conexiunea stabilită a fost consolidată de faptul că acesta nu a avut nimic de ascuns, ne-a prezentat toate aspectele vieții sale fără a se reține de la diferite considerații personale.” (Vișel Silviu-Constantin)

„Întâlnirea cu domnul Leizer Finkelstein a fost o experiență de neuitat. Acesta mi s-a părut energic pentru vârsta sa și chiar m-a mirat faptul că mai avea forța ca după atâția ani să povestească cu atâta sinceritate ororile care s-au petrecut în perioada respectivă. După părerea mea, acest om de-o entitate pură, merita foarte mult respect.” (Gorgan Gabriel)

„Experiența acestei zile a fost marcantă și unică, nu numai pentru mine, ci și pentru cei prezenți la această întâlnire. Acest domn Leizer Finkelstein m-a impresionat, dar m-a și învățat un lucru important: „respectul de viață”. Până acum nu am luat în serios, însă la auzirea experienței sale neplăcute, voi încerca să tratez mai în serios lucrurile ce mi se vor ivi în cale!” (Gorgan Daniel – Mihai)

„Întâlnirea cu domnul Leizer a fost în mod cert o adevărată lecție de istorie, ce ne-a permis să intrăm mai adânc în istoria poporului nostru, să cunoaștem într-un mod cât mai direct cum viețuiau oamenii acum peste 70 ani. Am descoperit că nici o carte de istorie nu poate descrie suferințele prin care au trecut mii de evrei, doar pentru că o serie de oameni au cultivat fascismul. În mod cert o experiență unică!” (Mircea Popovici)

„Această activitate ne demonstrează, din nou, că suntem norocoși de timpurile pe care le trăim. Mi-a fost greu să îmi imaginez ce a trăit domnul Finkelstein, și nici acum nu cred că pot, după ce informațiile s-au așezat. A fost ceva unic, m-a trimis cu gândul la persoanele la care țin. M-am pus în locul domnului Finkelstein, dar nu

a fost prea plăcut. Sper că pe viitor vom mai avea parte de astfel de episoade prin care oamenii care știu istoria pe pielea lor să ne-o împărtășească așa cum este ea.” (Cămănanu Vlad)

„Astăzi mi s-a descris o cumplită experiență de viață a unui tânăr de doar 17 ani, ce a luat parte la pogromul din 1941. „Era duminică dimineață, când polițiștii au venit și ne-au luat, fără măcar să ne zică pentru ce.” a mărturisit îndurerat Dl. Finkelstein, fapt ce pe mine m-a cutremurat. „Cum pot oamenii să devină neoameni? Și mai important de ce?” erau întrebările frecvente ale D-ului Finkelstein, întrebări la care nici până la ora actuală nu a putut găsi un răspuns. Deși aflat la o vârstă fragedă dumnealui a văzut și a simțit moartea în toate formele ei, lucru care l-a marcat pe tot parcursul vieții. Unul dintre lucrurile pe care le-am sesizat în fabuloasa poveste a fost faptul că deși provenit dintr-o familie săracă, „cu 9 frați acasă” și cu numeroase nevoi, frații și surorile erau alături unii de alții și de părinți, iubirea triumfând chiar și în acele timpuri teribile. Îmi mulțumesc încă o dată D-ului Finkelstein că ne-a împărtășit această terifiantă poveste din care sunt sigur că toți avem de învățat și mai cu seama că problemele noastre sunt incomparabile cu ceea ce au simțit mii de oameni în acea vreme, cu sentimentul că nu vei ști dacă mâine vei mai trăi.” (Mihăilescu-Bârsan Codrin)

Monument ridicat în memoria Vioricai Agarici la Roman

VIORICA AGARICI

- o adevărată eroină -

Născută în București și aparținând unei familii înstărite, foarte influente în lumea politică europeană, Viorica Agarici (pe numele său adevărat Viorica Maria-Ecaterina-Ana Văsescu) și-a petrecut copilăria și adolescența între București, Botoșani și Paris. Educată la institutul francez "Les Ruches" din Paris, școală recunoscută încă din acea vreme pentru educația bazată pe principii umaniste, aparținea unui colectiv elitist de nivel european. Aceasta se căsătorește cu un inginer agronom licențiat la Berlin membru al familiei

Agarici, cu care are trei băieți. Rămasă văduvă de tânără, Viorica Agarici s-a dedicat activităților filantropice, de binefacere, cheltuind o mare parte din averea sa pentru a construi și moderniza mai multe școli și orfelinate. Astfel, în anul 1938, ajunge președinte al filialei Roman a Societății naționale de Cruce Roșie. Această funcție o deținea și în vara anului 1941, când pe data de 3 iulie 1941 s-a împotrivit ordinelor militare abuzive, de a nu permite voluntarelor Crucii Roșii să dea apă deportaților evrei, aflați în primul din cele două "trenuri ale morții", plecate

cu cinci zile în urmă din gara Iași.

Viorica Agarici

Timp de trei ore, această doamnă cu o conduită morală ireproșabilă a alergat după o aprobare ce o va ajuta în îndeplinirea misiunii sale. Cu acordul generalului Tătaru, comandantul garnizoanei militare din Roman, țelul său a fost atins. Impunându-se prin forța cuvântului, aceasta a obținut respectarea necondiționată a aplicării principiilor umanitare ale Crucii Roșii.

Datorită acestui demers, deținuții au primit apă, iar o companie militară sanitară împreună cu membrii comunității evreiești din Roman a igienizat vagoanele, a îngropat morții, a tratat răniții pentru ca acei oameni să poată ajunge în viață la destinație-lagărul de la Călărași.

Astfel, Viorica Agarici a rămas în istorie ca femeia simplă, providențială și curajoasă ce s-a pus în fața locomotivei pentru a lua partea unor evrei, neținând seama de repercursiuni. Ca o recunoaștere incontestabilă a meritelor sale în salvarea evreilor în timpul pogromului, Viorica Agarici a primit, post mortem, înalta distincție israeliană de "Drept între popoare".

◆ Trofin Roxana-Elena

Viorica Agarici

MULȚUMIRI

Domnului Leizer Finkelstein
Muzeului Comunității Evreilor din Iași

BIBLIOGRAFIE

- Adulmec.ro
- Calatorii.myfreeforum.ro
- Chestiuniserioase.wordpress.com
- Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Național, <http://www.iasi.djc.ro/>
- *Instituții de cultura – Sinagoga Mare*, Cultura în Iași, <http://www.culturainiasi.ro/institutii/9/105/Sinagoga+Mare.html>
- Jewishgen.org
- Liviu G., *Muzeul obștii evreiești ieșene*, <http://www.vinlaiasi.ro/muzeul-obstii-evreiesti-iesene-3/>
- *Sinagoga Mare din Iași*, Hoinar Romania, <http://www.hoinari.ro/sinagoga-mare-iasi-moldova-10382120100630.php>
- *Sinagoga Mare din Iași*, Wikipedia International, http://ro.wikipedia.org/wiki/Sinagoga_Mare_din_Ia%C8%99i
- Wikimedia.org
- <http://ro.scribd.com/doc/111001259/SALVATORI-IN-POGROMUL-DE-LA-IAȘI>
- <http://wikipedia.org>

PROFESOR COORDONATOR

Rados Maria

MEMBRI

Alexandrescu Bogdan

Alexandrescu Eric

Andrici Cezar

Budan Laurina

Cămănanu Vlad

Caratașu Cătălin

Costoaea Traian

Covășială Alexandru

Cristian Călin

Florea Oana

Gorgan Daniel

Gorgan Răzvan

Grigoriu Anca

Hîrțoban Gabriel

Iliescu Ioana

Lungu Dominic

Lupu Gheorghe

Maximiuc Ioana

Mihăilescu Bârsan

Murărașu Ștefana

Nechita Mihaela

Negruțu Cristina

Oarză Angela

Ouatu Andreea

Popa Adrian

Popovici Mircea

Robotă Codrin

Rotariu Cosmin

Suflet Ionuț

Trofin Roxana

Vițel Silviu

Va apărea...

**TEORII ALE
CONSPIRAȚIEI**

875942